

GAZİ HÜSREV BEY KÜTÜPHANESİ
1704 NOLU HAYRETÎ DİVANI
NÜSHASINDAN LİTERATÜRE KATKILAR *

Ferhat MUSLUOĞLU**

ÖZET

Divan edebiyatı sahasındaki araştırma alanlarından biri şairlerin elde bulunan eserlerinin yeni nüshalarını değerlendirmek, bu nüshalardaki metinlerden hareketle şairlerin hayatına, edebi kişiliğine dair bilgilere katkı sağlamaktır.

Yurt içi ve yurt dışı kütüphanelerinde bulunan Türkçe yazma eserler arasında divanlar önemli bir yer tutmaktadır. Bugün kütüphane kataloglarına girmiş eserler dışında henüz kayda girmemiş yahut kayda girse bile araştırmacılar tarafından henüz değerlendirilmeyen eser sayısı az değildir. Bu makalede XVI. yüzyıl divan şairlerinden Hayretî'nin (ö. 941/1535) daha önce herhangi bir araştırmaya konu olmamış Saraybosna Gazi Hüsvrev Bey Kütüphanesi Türkçe Yazmalar 1704 numarada kayıtlı Divân nüshası üzerinde durulacaktır. Hayretî ve eserleri hakkında kısa bir değerlendirme yapıldıktan sonra adı geçen nüshanın Hayretî'nin biyografisine ve şiirlerine katkıları ortaya konacak ve Çeşmî adlı bir şairin Necâtî Bey'in bir gazeline yapmış olduğu tahmisi tanıtılacaktır. Makalenin sonunda Hayretî'nin tespit edilen yeni şiirlerinin metinlerine yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler

Hayretî, divan, Gazi Hüsvrev Bey Kütüphanesi, gazel, Necâtî, Çeşmî.

---

* Makalenin geliş tarihi: 22.04.2021 / Kabul tarihi: 02.06.2021

Bu makale hazırlamakta olduğumuz *Hayretî Divanı (Tenkitli Metin – Dil İçi Çeviri)* başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

** Arş. Gör., Marmara Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, ferhatmusluoku@hotmail.com (<https://orcid.org/0000-0001-9748-6606>).

A. Hayretî Mehmed Çelebi (ö. 941/1535)

1. Hayatı

Vardar Yenice'li bir şair olan Hayretî Mehmed Çelebi, Yusuf-ı Sineçak'ın kardeşi; Usûlî (ö. 945/1538-39), Mesîhî (ö. 918/1512'den sonra) ve Hayâlî'nin (ö. 964/1556) hemşehrisidir. Önceleri Gülşenî tarikatına intisab ettiyse de daha sonra Bektâşîlik yolunu tuttuğu bilinmektedir. Kaynaklarda *Hayretî Mehmed Çelebi*, *Mehmed Çelebi*, *Mehmed Şâh*, *Baba Hayretî*¹, *Sultan Hayretî Baba Hazretleri*², *A'mâ Hayretî*³ diye de anılmış, şiirlerinde *Hayretî* mahlasını kullanmıştır. Bir dönem İstanbul'a gelmiş fakat çok geçmeden memleketine dönmüştür. Rumeli akıncı beylerinin himayesinde pek de rahat olmayan bir ömür sürmüş, yaşlılığında gözleri sebel hastalığından görmez olmuştur.

XVI. yüzyılın beğenilen şairlerinden biri olan Hayretî, Klasik Türk şiirinde sade ve âşıkane söyleyişin temsilcisidir. Hayretî'ye yer veren tezkireler onu övgüyle anarak onun genellikle halkın zevkine uygun, anlaşılması kolay, âşıkane ve sade şiirler söylediğinden, tasavvuf ıstılahlarını kullanmaktaki kabiliyetinden, şiirlerinin halk arasında da rağbet bulduğundan, *Divan*'ının fal bakmak için kullanıldığından bahsederler. Hayatına baktığımızda gördüğü itibarın sanatındaki kudrete mukabil gelmediğini görmekteyiz. Gelibolulu Mustafa Âlî'nin Hayretî için söylediği 'zâtı namına galip geldi' ifadesi⁴ Hayretî'nin hayatı ve sanatı arasındaki dengeyi özetler niteliktedir.

2. Eserleri

Hayretî'nin *Türkçe Divanı* dışında *Bahârîstan* ve *Mahabbetnâme* isimli iki mesnevisi, *Belgrad* ve *Yenice* için yazılmış iki küçük şehrengizi

¹ Mustafa Tatcı, "Hayretî", *TDV İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları 1998, C. 17, s. 61.

² *Galata Mevlevihanesi Türkçe Yazmaları 150*, t.y. Zahriye kısmında bulunmaktadır.

³ Mehmet Nâil Tuman, *Tuhfe-i Nâilî: Divân Şâirlerinin Muhtasar Biyografileri*, Haz. Cemal Kurnaz, Mustafa Tatcı, Bizim Büro Yayınları, Ankara 2001, C. I, s. 234.

⁴ Gelibolulu Mustafa Âlî, *Gelibolulu Mustafa Âlî Divânı*, Haz. İ. Hakkı Aksoyak, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara 2018, s. 44.

bulunmaktadır. Nazife Eşgünoğlu'nun yüksek lisans çalışmasında⁵ müstakil bir mesnevi olarak sunulan *Nâme-i Hayretî* başlıklı mesnevi⁶ esasında *Yenice* ve *Belgrad Şehrengizleri*'nin başına aynı vezinden 185 beyitlik bir sunuş manzumesi eklenmek suretiyle bir başkasına sunumundan ibarettir.

2.1. *Divan*

Şairin yayınlanmış *Divan*'ının tenkitli metni hazırlanırken İstanbul kütüphanelerinde bulunan 12 nüsha görülmüş, tenkitli metin 7 nüsha üzerinden⁷ kurulmuştur. Eserde 20 kaside, 1 terkihibent, 2 terciibent, 1 müsebbba, 2 müseddes, 2 tahmis, 1 muhammes, 27 murabba, 1 müstezat, 487 gazel, 6 kıta ve 1 müfret olmak üzere toplam 551 şiir bulunmaktadır. Kasidelerinde tevhit, naat, mersiye ve methiye nazım türlerinin güzel örneklerini vermiş, bu şiirlerinde çeşitli vesilelerle genellikle Rumeli akıncı beylerini ve Pargalı İbrahim Paşa'yı övmüştür.⁸ *Divan* Mehmed Çavuşoğlu ve M. Ali Tanyeri tarafından yayınlanmış (1981) ve çeşitli akademik çalışmalara kaynaklık etmiştir.⁹

⁵ Nazife Eşgünoğlu, *Hayretî'nin Mesnevîleri İnceleme Metin*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı, Ankara 2005.

⁶ Nazife Eşgünoğlu, *a.g.e.*, s. 110. Hayretî'den yaşça daha genç olan bir beye yazıldığı anlaşılan bu sunuş manzumesinin konuları; memduhın methiyesi, şairin memduhundan uzakta çektiği ızdırıp ve hamî arayışı olarak özetlenebilir.

⁷ Mehmed Çavuşoğlu ve M. Ali Tanyeri tarafından (1981) yayınlanmış olan tenkitli metin şu 7 nüsha üzerinden kurulmuştur: (S2) Lala İsmail Efendi (Murad Molla Ktp.) 437; (İ) İbnülemin Mahmud Kemal Kütüphanesi (Üniversite Ktp.) 3564; (A) Ali Emîrî Efendi Manzum Eserler (Millet Ktp.) 123; (Se) İstanbul Kütüphanelerinde bulunan Türkçe Divanlar: Kemankeş Emir Hoca (Selim Ağa Ktp.) 449; (Ü) İstanbul Üniversitesi Ktp. No. T. 782; (S1) Fatih (Süleymaniye Ktp.) No. 3809; (S3) Lala İsmail Efendi (Murad Molla Ktp.) 438. Bunların dışında görülen fakat kullanılmayan 5 nüsha şu şekildedir: Ali Emîrî Manzum Eserler (Fatih Millet Ktp.) 122 ve 124; Üniversite Ktp. TY 615 ve 668 ile Topkapı Sarayı Müzesinde bulunan numarasız nüsha.

⁸ Divandaki 10. kaside bir âbiyye, 13. kaside bir îdiyye ve 15. kaside bir bahariyye olup bu kasidelerin Pargalı İbrahim Paşa'ya yazıldığı şu yazmadan anlaşılmaktadır: *Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz A 4498*, t.y., vr. 13^b, 16^a, 19^b, (Millî Kütüphane-Ankara) 06 Mil Yz A 4498.

⁹ Hayretî Divanı üzerine yapılan bazı çalışmalar şunlardır: Nihat Öztoprak, *Hayretî Divanı'nda Bitkiler*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı, İstanbul 1986. Mehmet Sarı, *Hayretî Divanı'nda Maddî Kültür Unsurları*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Ankara 1986. Ahmet Arı, *Hayretî Divanı'nda*

2.2. *Bahâristan*

420 beyitten oluşan tasavvufî bir mesnevidir. Aruzun mefâ'îlün mefâ'îlün feûlün vezniyle yazılmıştır. Giriş bölümünde klasik tertibe uygun olarak tevhit, münacat, naat ve sebep-i telif bulunur. Asıl konunun işlendiği bölümde konular arasındaki geçişler gazellerle sağlanmıştır. Konular; 1. Bahar tasviri ve aşkın halleri, 2. Güzel ötüşlü bir kuşun âşığa yoldaş olmak istemesi, 3. Âşığın seher kuşuna cevabı, 4. Sevgilinin hayaliyle sohbet, 5. Mecnun ile aşk cahilinin konuşması, 6. Sevgilinin rakibe yakın, âşığa uzak olması şeklinde sıralanabilir. Sonuç bölümü yerine “devâsız derde düşmekten yeg ölmek” darbimeseli ve bunu izah eden bir gazel bulunmaktadır. Bahâristan yüksek lisans tezi olarak çalışılmıştır.¹⁰

2.3. *Mahabbetnâme*

Eser, klasik tertibe uygun 762 beyitlik bir mesnevidir. Aruzun mefâ'îlün mefâ'îlün feûlün vezniyle yazılmıştır. Giriş kısmında tevhit, münacat, naat, mucizat, medh-i çihâr yâr ve sebep-i telif bölümleri ayrı ayrı başlıklandırılmıştır. Konunun işlendiği kısım, 8 başlık altında anlatılan bir aşk hikâyesidir. Bu hikâyenin bölümleri şöyle tasnif edilebilir: 1. Âşığın rüya görmesi, 2. Sevgilinin cefası, 3. Âşığın gurbete çıkışı, 4. Âşığın sevgili makamındaki bir azizin karşısına geçip aşkını dile getirmesi ve ondan nasihatler dinlemesi, 5. Âşığın sevgilinin diyarına yönelmesi ama bir türlü varamayışı, 6. Bir bahar günü âşığın sevgiliyi rakiplerle birlikte görmesi, aşkta olgunluğa eriştiğini düşünmesi, 7. Aşk hakkında yeterli malumatı edinen âşığın akıl ve kalbi birbiriyle konuşturarak aşk hakkında bilgiler alması, 8. Âşık olacaklara nasihatler vermesi. Eser, dua bölümüyle tamamlanır.

2.4. *Belgrad Şehrengizi*

Aruzun mefâ'îlün mefâ'îlün feûlün vezniyle yazılmış 261 beyitten oluşan bir şehrengizdir. Tıpkı *Yenice Şehrengizi*'nde olduğu gibi Belgrad eşrafından

---

Sevgili ve Sevgilinin Fiziki Yapısı ile İlgili Özellikler, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Ankara 1987. Hikmet Feridun Güven, *Hayretî Divanı'nda Kozmik Âlem ve Zaman*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Ankara 1988. Mustafa Tatcı, *Hayretî'nin Dinî-Tasavvufî Dünyası*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1998. Selim Gök, *Hayretî Divanı Sözlüğü*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı, Ankara 2017.

¹⁰ Nazife Esgünoğlu, *a.g.e.*, s. 70.

bir kimse Hayretî'nin yanına gelir ve yolu Belgrad'a düşen söz ustalarının şehre bir yadigâr bırakmalarının âdet olduğunu söyleyerek Hayretî'nin de böyle bir eser bırakmasını arzu ettiklerini bildirir. Bu şehrengiz Çavuşoğlu'nun tabiriyle Belgrad hakkında açık ve belli bir şey anlatmadığı gibi şehrin hiçbir semtinden ya da bir mimari eserinden söz etmez. Tasvir ettiği kişilerin mesleği ya da giyim kuşamlarıyla alakalı bir şey de söylemez. Bu bakımdan tarih sosyoloji ve etnografya bakımından bize bilgi vermemektedir. Şehrengiz yalnız 16. yüzyılın önemli şairlerinden Hayretî'nin bir eseri olması ve Klasik Türk edebiyatında bir şehrengiz numunesi oluşu bakımından önemlidir. *Belgrad Şehrengizi* Mehmet Çavuşoğlu tarafından neşredilmiştir.¹¹

2.4. Yenice Şehrengizi

Aruzun mefâilün mefâilün feülün vezniyle yazılmış 73 beyitten oluşan bir şehrengizdir. Eserde münacat, naat ya da zamanın herhangi bir büyüğüne yazılmış olan bir methiye bulunmaz. Bahar tasviriyle başlayan metin, Belgrad Şehrengizi'nde olduğu gibi, güzel sözlü nazik bir dostun Hayretî'ye gelerek onun şairlik cevherini övmesi ve sonra Yenice için bir şehrengiz yazmasını istemesiyle devam eder. Şair bu isteği geri çevirmez, boynuna borç kabul eder ve Yenice'den on güzeli tasvir etmeye başlar. Çavuşoğlu, bu şehrengiz hakkında yaptığı değerlendirmede eserin tıpkı Belgrad Şehrengizi'nde olduğu gibi ancak Hayretî'nin eseri olması açısından önemli olduğu yazmıştır. Eser ne Yenice hakkında kayda değer bir bilgi, ne de diğer şehrengizlerde rastladığımız tarihi ve sosyolojik bilgileri ihtiva etmektedir. Yenice Şehrengizi Mehmet Çavuşoğlu tarafından yayınlanmıştır.¹²

Yazmalarda Yenice Şehrengizi ile birlikte bulunan bir 96 beyitlik bir şiir daha mevcuttur. Yenice Şehrengizi'nde övülen güzellerin bir kısmının yerildiği bu şiir muhtevastan anlaşıldığına göre Yenice Şehrengizi'nin yergi üslubuyla yeniden düzenlenmiş şeklidir.¹³ Bu şiir 'hiciv üslubu şehrengize' ilk örnek oluşunun yanında¹⁴ Hayretî'nin hayatı ve şiiriyle alakalı önemli bilgiler ihtiva etmesi yönüyle de önem arz etmektedir.

¹¹ Mehmed Çavuşoğlu, "Hayretî'nin Belgrad Şehrengizi", *Güney Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi* (İÜEF Yayını), S. 2-3 (1974), s. 325-56.

¹² Mehmed Çavuşoğlu, "Hayretî'nin Yenice Şehrengizi", *Güney Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi* (İÜEF Yayını), S. 4-5 (1976), s. 81-100.

¹³ Mehmet Çavuşoğlu, *a.g.m.*, s. 91.

¹⁴ Mehmet Çavuşoğlu, *a.g.m.*, s. 92.

B. Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi 1704: *Divân-ı Hayretî (GHB)**

1. Nüsha Tavsifi

Yazma, Saraybosna Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi'nde 1704 numarada kayıtlıdır. Bilgi fişinin yazar kısmında Boşnakça "*Mehmed Hayretî (Mehmet Şah, Mehmed Çelebi olarak da bilinir.) 941/1537*"¹⁵ bilgisi mevcuttur.

Zahriye sayfasında Hz. Ali ile ilgili bir kısma ve soğuk algınlığı için bir macun tarifi, sondaki fevâid kaydında da macun tarifi ve malzeme listesi mevcuttur. 1^a sayfasında Osmanlıca *Divân-ı Hayretî* başlığı vardır. 19 satır halinde divanî kırmayı hatla yazılmıştır.¹⁶ Serlevha ve tezhip yoktur. Nüshanın tanıtıldığı katalogda ve elimizdeki CD kaydında cilt görselleri bulunmadığı için cilt tavsifi yapılamamıştır, varak numaraları kayıtlı değildir, yazma gelişigüzel ciltlenmiş, rakabe kayıtları 65^a, 73^a, 123^a, 132^a sayfalarında bozulmuştur. Yazmanın tamamı 162 varaktır. *Divan*'ın başlangıç sayfası olan 1^b'de bulunan temellük mührü okunamamaktadır. 2^a, 6^a ve 162^b'de Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi temellük mühürleri vardır.

Sonundaki temmet kaydında: *Temmet yeomü'l-eḫad fî vaktü'z-zevâl fî 9 şehr-i şevvâl el-mükerrem, li sene şemân vü elf min hicretü'n-nebeviyye 'aleyhi efdalü't-tahîyye bi vilâyet-i Cezîre-i Nakşâ.*¹⁷ ifadesinden anlaşılacağı üzere eser 9 Şevval 1008/23 Nisan 1600'de Ege denizinde bulunan Nakşa adasında istinsah edilmiştir. 68^a, 139^b, 162^a' da rastladığımız temmet kayıtları da bu bilgiyi doğrulamaktadır¹⁸. Yazmanın müstensihisi belli değildir.

* Gazi Hüsrev Bey Nüşhası yazı boyunca GHB olarak isimlendirilecektir. Nüşhada varak numarası bulunmamaktadır. Nüsha tarafımızca numaralandırılmıştır.

¹⁵ Ölüm tarihindeki miladî 1537 yılı sehven yazılmış olmalıdır. Hicrî 941 yılı, miladî 1534-1535 yılına tekabül etmektedir.

¹⁶ Yazıda çoğu yazmada karşılaştığımız noktalama problemlerine ek olarak, yazılmayan veya unutulmuş harfler, ekler ve kelimelerle karşılaşılmaktadır. İmla bozuk, yazı özensizdir. Maktası ilk, matları son sıraya gelecek şekilde bütünüyle ters yazılmış şiirler mevcuttur. Ters yazılmış şiirler için bakınız GHB 88^a, 90^a, 107^b.

¹⁷ 'Bir günün akşamında, hicrî 9 Şevâl 1008 yılında Nakşa adası vilayetinde tamamlanmıştır.' Nakşa adası Ege denizinin güneyinde bir ada olup günümüzde Yunanistan sınırları içerisindedir.

¹⁸ Temmet kayıtlarına göre eserlerin kaç günde ve ne zaman istinsah edildiği bilgisi şu şekildedir: *Bahâristan*: 5 Ramazan 1008/20 Mart 1600 *Nâme-i Hayretî*: H. 29 Ramazan 1008/M. 13 Nisan 1600 tarihinde, 5 günde. *Mahabbetnâme*: 9 Şevâl 1008/20 Mart 1600, 1 günde.

Başı:

1^b: *Eger dilerseñ olasin sa'âdet ãline şâh*
Hemişe cünd-i hidâyet yanurça ola sipâh
Dilünñden olmasun eksük dilâ meded her gâh
Maķâl-i eşhedü en lâ-ilâhe illa'llâh

Sonu:

162^a: *Hüner ehli tutar ma'zür[lu] isem*
*Oķı ey Ğayretî vallâhu a'lem*¹⁹

Yazma karışık ciltlenmiş olduğundan *Divan* ve mesneviler iç içe girmiştir. Yazmada *Yenice* ve *Belgrad Şehrengizleri* 65^a-68^a ve 112^b-126^b aralıklarında, *Baharistan* 68^b-72^b ve 132^a-139^a aralıklarında, *Mahabbetnâme ise* 139^b-162^a aralığında bulunmaktadır.

Mesneviler ve şehrengizler hariç, GHB nüshasında toplam 509 şiir bulunur.²⁰ Bu şiirlerin 15 tanesi yayınlanmış *Ğayretî Divanı*'nda bulunmayan yeni şiirlerdir.

2. GHB Muhtevasındaki Yeni Şiirler

2^b'de Çeşmî'nin Necâtî Bey'e tahmisi bulunmaktadır. (Bu şiir 4.1. başlığı altında tartışılmıştır.)

117^a'da *Yenice Şehrengizi*'nin yergi üslubunda düzenlenmiş hali yer almaktadır. Bu şiir 116 beyit olup Çavuşoğlu yayınında²¹ *Yenice Şehrengizi'ne Ek* başlığıyla 96 beyit halinde verilmiş olan şiirden 20 beyit fazladır.

137^a'da başlayan *Bahâristan* mesnevisi Eşgünoğlu yayınından 48 beyit fazladır.

140^a'da divanda bulunmayan naat türünde yazılmış her bir bendi sekizer beyitten oluşan 5 bentlik bir terciibent vardır. İlk iki bentte Hz.

¹⁹ Bu beyit *Mahabbetnâme* mesnevisinin son beytidir.

²⁰ GHB nüshası, Çavuşoğlu ve Tanyeri'nin hazırladığı *Ğayretî Divanı*'ndaki 551 şiirin 495 tanesini muhtevidir. 14 yeni şiirin de eklenmesiyle 509 şiiri barındıran GHB nüshası, yayınlanmış *Ğayretî Divanı*'nın alt nüshaları olan S2, S3 ve Ü nüshalarıyla birlikte en hacimli nüshalardan biridir. S1 ve Ü nüshalarında 523, S2 nüshasında 520 şiir bulunmaktadır.

²¹ Mehmet Çavuşoğlu, "Ğayretî'nin Yenice Şehrengizi", s. 91-100.

Peygamber övülmüş 3. bentte onu neden sevmek gerektiği işlenmiş, 4. bentte onu sevenlerin durumu anlatılmış, 5. bentte onu sevmek için gerekli olan meziyetler sıralanmıştır.

33^a'da On iki imam övgüsünde yazılmış olup yayınlanmış *Divan*'da bulunmayan, her bir bendi on iki mısradan oluşan beş bent halinde yazılmış bir musammat bulunmaktadır. Şiir Hayretî'nin itikadî yapısına dair ipuçları barındırır. İlk iki bentte Hz. Peygamber'den başlamak suretiyle her bir mısradan Hz. Ali, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin, İmam Zeynelâbidin, İmam Muhammed Bâkır, İmam Câfer-i Sâdık, İmam Takî, İmam Nakî, İmam Mûsî-i Kâzım, İmam Hasan el-Askerî ve İmam Mehdî-i Sâhip-zamân silsilesinden bir isim methedilmektedir. İlk iki bent ehlibeyti sevme anlamına gelen *tevellâ* düsturuyla geçildikten sonra 3. bentte *teberrâ* düsturuyla Yezid'e lanet okunmaktadır. Hayretî 4. bentte kendi durumuna dair tespitlerde bulunduktan sonra son bentte ehlibeytin hizmetkârı olduğunu beyan eden mısralar sıralamıştır (2. şiir).

109^b'de Hayretî'nin mesnevileri içinde bulunmayan, daha önce yayınlanmamış 42 beyitlik bir hiciv mesnevisi mevcuttur. Bu mesnevi 112^b'de başlayacak olan 11 beyitlik gazel nazım biçimiyle yazılmış olan "hicv-i melih" başlıklı şiirin takdimidir. Bahsi geçen hiciv Halîlî mahlaslı bir şaire yazılmıştır (13. şiir). Hayalî ve Mesîhî'nin şairliğini öven bir beyitle başlayan şiir, daha sonra Halîlî'nin hicvedilmesiyle devam eder. Aynı şekilde yayınlanmış divanda da Halîlî'ye yazılmış bir hiciv bulunmaktadır.²² 16. yüzyılda Maraş, Bursa, Konya ve Kazvin doğumlu olup Halîlî mahlasını kullanan başka şairler mevcut olmakla birlikte Vardar bölgesinde²³ aynı dönemde yaşamış Halîlî mahlaslı bir şairden tezkirelerde bahsedilmemektedir. Dolayısıyla şu anda bu Halîlî'nin kim olduğunu tespit etmek için elimizdeki veriler yeterli değildir.

111^a'da *Hayretî Divanı*'nda bulunmayan biri 9 beyit (3. şiir) diğeri 5 beyit (12. şiir) halinde yine hiciv diliyle yazılmış iki gazel mevcuttur. 110^b'de bulunan hikemî üslupla yazılmış gazelin mahlas beyti eksiktir (4. şiir). 108^a'da Yunus Emre üslubunu andıran bir gazel bulunur. Bundan başka beyit sayıları 5-8 arasında değişen 10 gazel daha mevcuttur.

²² Hayretî, *Divan: Tenkitli Basım*, Haz. Dr. Mehmed Çavuşoğlu & M. Ali Tanyeri İÜEF, İstanbul 1981, s. 446.

²³ Vardar Yenice şairler için bakınız: Ramazan Ekinci, "Osmanlı Kültür Merkezlerinden Vardar Yenicesi Ve Tezkirelere Göre Vardar Yenicesi Şairleri", *Journal of Turkish Studies*, C. Volume 7 Issue 4-II, S. 7 (2012), s. 1663-79.

Sonuç olarak GHB nüshası, yayınlanmış *Hayretî Divanı*'nda bulunmayan 1 terciibent, 1 musammat ve 12 gazeli muhtevidir. Bu şiirlerin toplam beyit sayısı 180 olup mesnevi tarzında yazılmış olan şiirler bu sayıya dâhil edilmemiştir.

3. Eserin Hayretî Biyografisine Katkısı

3.1. Divanından Fal Bakılan Şair Hayretî

Gelibolulu Âlî, Hayretî'nin *Divan*'ının 'o diyar halkının tecrübelerine istinaden sırları keşfedici olup herkesin hasbihâlinden haber vermekle gönül yapıcı, istihare yaptıkları zaman ise gönül okşayıcı ve müjde verici bir kitap olarak kabul edildiğini bildirir. *Dîvânı dahi ol diyâr halkının tecrübeleri üzre Dîvân-ı Hâfız gibi kâşif-râz ve herkesün hasb-i hâlinden haber virmekle hâtir-sâz ve hîn-i istihârelerinde dil-nevâz ü beşâret-perdâz idüğü müttetikun ayle-i hullândur.*²⁴ Bu bilgi literatürümüzde sabit olmakla birlikte delilden mahrum bulunuyordu. GHB nüshasının dikkat çekici bir özelliği 9^a-54^a arasında her varığın a yüzünün sol üst köşesinde Arapça tefeül cümleleri bulunmasıdır. Bu durum Âlî'nin Hayretî hakkında verdiği bilgiyi tasdik etmekte ve delillendirmektedir. *Divan*'daki tefeül cümleleri ve Türkçe tercümeleleri, varak numaralarıyla birlikte tablo halinde aşağıda verilmiştir.²⁵

Varak no	Tefeül Cümlesi	Türkçe Çevirisi
9 ^a	Hâzâ emrun 'âkıbetuhu hayrun ve sa'âdete	Bu, sonu hayır ve saadet olan bir iştir.
10 ^a	Ercü min Allâhi's-selâmete fi-mâ 'azemte	Allah'tan, çalıştığın konuda selamet dile.
11 ^a	(Tadilat sırasında kesilen kısımda kalmıştır.)	

²⁴ Gelibolulu Mustafa Âlî, *Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısım*, Haz. Mustafa İsen, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 1994, s. 208.

²⁵ Arapça tefeül cümlelerinin okunmasında yardımlarını esirgemeyen Sayın Öğr. Gör. Abdulsattar Elhajhamed ve değerli öğrencimiz Hadeel K Dibas'a ve son kontrolüyle imla kusurlarımızı gideren değerli hocam Doç. Dr. Bünyamin Ayçiçeği'ne teşekkürlerimi sunarım.

Varak no	Tefeül Cümlesi	Türkçe Çevirisi
12 ^a	Eş-şabru mürîşu'l-fereci ve'l- aceletu mürîşu't-tarah	Sabır kurtuluş, acele ise üzüntü getirir.
13 ^a	Hâzâ emrun 'aķıbetuhu ĥayrun ve sa'âdetun	Bu sonu hayır ve saadet olan bir iştir.
14 ^a	Eş-şabru min-Allâhi ve'l-'avnu min-Allâhi fe-tevekkel 'ala'llâhi	Sabır da yardım da Allah'tandır. Öyleyse Allah'a tevekkül et.
15 ^a	... izâ 'azemte fe-tevekkel 'ala'llah...(Âl-i İmran 3/159)	Bir şeye karar verdiğinde Allah'a tevekkül et.
16 ^a	İzâ ente mes'ûdun fî ĥarekâtike yâ fâtiĥe'l-fâl ebşir bi'l-ĥayri	Ey falı açan! Sen davranışlarında mutlu isen, hayırla müjdele.
17 ^a	Hâze'l-emru fî-hi şu'ûbetun lâ ta'cel	Bu işte zorluk var. Acele etme!
18 ^a	El-emru sehlun fî-hi ĥayrun izheb ve lâ tuĥaffif	İş kolaydır. Onda iyilik vardır. Giriş, fakat hafife alma!
19 ^a	Hâze'l-emru fî-hi nedâmetun li- fâ'ilîhi fe-'aleyhi en taşbir	Bu işte yapan için pişmanlık vardır. Sabretmen gerekir.
20 ^a	Hâze'l-emru fî-hi râĥatu'l-ĥalbi ve'z-zihn	Bu işte, aklın ve kalbin rahatı vardır.
21 ^a	Hâze'l-emru fî-hi rızâ'ullâhi felâ tetrukhu, fe ente fî-hi reşîdun	Bu işte Allah'ın rızası vardır. Onu terk etme. Sen onda olgunlaşırsın.
22 ^a	Ķıf 'ani'l-emri'llezi 'azemte	Karar verdiğin işten vazgeçme!
23 ^a	Leyse fî te'ĥîrike ĥayrun fe- inne'l-ĥayre ta'cîluĥ	İş i geciktirmende hayır yoktur. Zira hayır, o konuda acele etmendedir.
24 ^a	İşbir leke fî hâze'l-emri ĥayrun ve sa'âdetun ve surûrun.	Sabret. Çünkü bu işte senin için hayır, mutluluk ve sevinç vardır.

Varak no	Tefeül Cümlesi	Türkçe Çevirisi
25 ^a	Sur'atuke fî hāze'l-emri sa'ādetun.	Bu işte acele etmen mutluluk getirir.
26 ^a	La taħmil hemmen ve işbir fe-inne 'ākıbete şabrın ve surūr.	Kederlenme, sabret. Zira sabrın sonu sevinçtir.
27 ^a	Sa'ādetuke fî-seyrike ilā mā teveccehte bi-vechetin.	Mutluluğun, hedefe doğru yürümendedir.
28 ^a	El-'izzetu ve's-sa'ādetu fi'ş-şabri	İzzet ve saadet sabırdadır.
29 ^a	İzā 'azemte'l-ħayra 'accil yekfık'allāhu.	Hayırlı bir işe karar verdiğinde acele et. Allah sana yeter, yardımcın olur.
30 ^a	Men tevekkel 'ala'llāhi kefā[hu] ve'zheb ilā mā qasadte	Kim Allah'a tevekkül ederse, O ona yeter. Amacına/hedefine doğru git/yürü!
31 ^a	Eş-şabru leke ecmelu fî hāze'l-emri fe-in fe'alte fî-hî el-ħayr.	Bu işte sabretmek, senin için daha iyidir. Eğer onu başarırsan, onda iyilik vardır.
32 ^a	Lā tuğayyır ve-lā tetruk mekāneke ve ente bi-ħayrin min Allāhi te'ālā	Değiştirme ve yerini terk etme. Sen burada Allah'tan hayır üzeresin.
33 ^a	İzheb ilā mā turīd ve teşā'.	İstediğin ve dilediğin şeye git.
34 ^a	İzā 'azemte lā teħaf min mekrūh.	Karar verdiğinde, olumsuzluktan korkma.
35 ^a	...İn şabertum fehuve ħayrun li'ş-şābirin.(Nahl Suresi 16/126)	Eğer sabrederseniz, o sabredenler için daha hayırlıdır.
36 ^a	İzā sāferte "fa'llāhi ħayrun ħāfızan ve huve erhamu'r-rāhimīn". (Yūsuf Suresi 12/64)	Yolculuğa çıktığın zaman: "Allah, en hayırlı koruyucudur. Ve O, merhametlilerin en merhametlisidir." [de].
37 ^a	İşbir tecidü'r-rāĥete ve's-sürūra ve'l-kerāme.	Sabret. Rahat, sevinç ve hürmet bulursun.

Varak no	Tefeül Cümlesi	Türkçe Çevirisi
38 ^a	İstehiri'llāhe min emrin teveccehte bi's-şalāti.	Yöneldiğin bir işte, Allah'tan namazla yardım iste (istihare yap).
39 ^a	Esriḥ fī seyrike tecdi's-sürür	Yürümende hızlı ol, sevinci bulursun.
40 ^a	Men şabera veşale'l-murāde ve zafere bi'l-'adli	Sabreden arzusuna ulaşır ve adaletle zafere ulaşır.
41 ^a	Efdalu'l-emri'llezi fe'alte 'aleyhi lā taḥmil hemmehu fe innehu muyesser	En iyi iş, bildiğin iştir (Çünkü) bildiğin için sıkıntısını çekmezsin, zira o kolaydır.
42 ^a	Men raziye min Allāhi'l-ḳalīl mine'r-rızkı raḳeytu minhu bi'l-ḳalīl	Kim Allah'tan gelen az rızka razı olursa, Allah da onun azına razı olur.
43 ^a	Lā teberre'a mekāneke tūfālū'l-ḥayru ve ente müriḡatūn	Rahat olduğun ve hayır umulan mekânını/yerini gönüllü bir şekilde bağışlama (orada kal)!
44 ^a	Taşaddaḳ bi-şey'in fī-mā 'azemte ve izheb ente fī emāni'llāhi te'ālā ve ḥıfzihı	Karar verdiğin herhangi bir şeyi sadaka olarak ver ve yolunda devam et. Artık sen Allah'ın hıfz u himayesindesin.
45 ^a	Cidde devmen mā bik va'sbir tenāle ḳaşdik	Her zaman uğraştığın şeylerle ciddiyetle meşgul ol, onları dikkatle yap! Gayene sabırla yönel, gayen için sabırla mücadele et!
46 ^a	El-ferāḡu ḳarībun lā ta'cel ve-lā tehzem.	Kurtuluş yakındır. Acele etme ve panikleme.
47 ^a	İzheb mā neveyte ve-lā taḥmil hemmehu	Niyetlendiğin şeye git. Onun derdini yüklenme.
48 ^a	Es-selāmetu fī's-şabr ve'n-nedāmetu fī'l-'acele	Kurtuluş sabırda ve pişmanlık aceleciliktedir.

Varak no	Tefeül Cümlesi	Türkçe Çevirisi
49 ^a	Tevekkel ‘ala’llâhi te‘âlâ lâ taḥaf	Allah’a tevekkül et ve korkma.
50 ^a	İrci‘ ila’llâhi te‘âlâ ve tubb(?) ‘an el-emri ellezî ḳaşadte	Allahu Teâlâ’ya yönel ve hedeflediğin işten vazgeç.
51 ^a	"Fevviḍ emreke ila’llâhi" te‘âlâ ve izheb ilâ [rabbik]	İşini Allahu Teâlâ’ya havale et ve Rabbine git!

4. GHB Nüshasındaki Diğer Yeni Şiirler

4.1. Çeşmî’nin Necâtî’ye Tahmisi

2^b’de derkenarda Necâtî’nin (ö. 914-1509) *âşnâ* redifli şiirine²⁶ Çeşmî mahlaslı bir şair tarafından yazılmış bir tahmis bulunmaktadır. Edebiyat tarihimizde dört adet Çeşmî mevcuttur. 19. yüzyılda yaşayan iki Çeşmî’yi bahsimizin dışında bırakıp kronolojik olarak daha uygun olan diğer iki Çeşmî’yi bu tahminin şairi olmaya uygun adaylar olarak görebiliriz.

Çeşmî’lerden birisi 17. yüzyıl şairi olarak geçen müderris ve IV. Murad devri kazaskerlerinden Çeşmî Mehmed Efendi’dir (ö. 1044/1634).²⁷ Literatürde Çeşmî Mehmed Efendi’yle alakalı yalnızca ansiklopedi maddeleri yazılmış olup bunlar da oldukça kısadır. Şairliğinden ziyade âlimliği ve devlet adamlığıyla ön plana çıkar. Çeşmîzâdeler olarak bilinen ailenin ceddidir.

Diğer Çeşmî, şiire başladığı ilk yıllarda Çeşmî mahlasıyla şiirler yazan Gelibolulu Mustafa Âlî Efendi’dir (ö. 1008/1600). Aksoyak, Atsız’dan aktardığı bilgiye dayanarak Âlî’nin bu mahlası 16 yaşına kadar kullandığını bildirir.²⁸ Daha sonra bu mahlası Âlî olarak değiştirecektir. Şu ana kadar Gelibolulu Mustafa Âlî’nin Çeşmî mahlasıyla yazdığı herhangi bir şiir tespit edilmiş değildir.²⁹ Âlî divanını hazırlayan Aksoyak, Gelibolulu Âlî’nin Necâtî Bey’e nazireler yazdığını, edebî şahsiyetinin Necâtî Bey’den etkilendiğini

²⁶ Necâtî Bey, *Necâtî Bey Divânı*, Haz. Ozan Yılmaz, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 2015, s. 338.

²⁷ Şeyhî Mehmed Efendi, *Vekâyi’ul-Fuzalâ; Şeyhî’nin Şâkâ’ik Zeyli*, Haz. Ramazan Ekinci, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2018, C. 1, s. 222.

²⁸ Gelibolulu Mustafa Âlî, *Gelibolulu Mustafa Âlî Divânı*, s. 4.

²⁹ Gelibolulu Mustafa Âlî, *a.g.e.*, s. 4.

belirtmektedir.³⁰ Gerçekten de divanına baktığımız zaman Necâtî Bey'in adının sık sık zikredildiğine şahit oluruz.³¹ Birkaç örneği şöyledir:

Reşk idüip cân viricek şîrîme erbâb-ı hüner

Eyü kurtuldu Necâtîyle Hayâlî dirler (G.394/6)

Her sözi tarz-ı Necâtîden Hayâlîden bülend

Ka be-i nazmuñda Âlî gibi bir Hassânı var (G.232/5)

*Vüzerâ-yı kişver-güşâsı şol şîr idi ki fenn-i feşâhatde ferîd ilm-i belâgatde vahîd
sâhib-edâ-yı rengîn mâlik-i tarz-ı nev-âyîn kimselerdür ki zîkr olunur:*

Nazm

Hayâlî Hayretî Aḥmed Necâtî

Celîlî vü Mesîḥî Fazlî Zâtî³²

Ve kiminiñ kemâ-yenbaḡî şöhret-i zâtı ve şânına lâyıḡ iltifâtı var idi.

Nazm

Biri anuñ Hayâlî-i mümtâz

Biri daḡı Necâtî-i üstâd³³

Görüldüğü üzere Âlî, Necâtî Bey'in şiirini beğenmekte, kendi şiirini övmek için Necâtî'yi geçtiği iddiasında bulunmaktadır. Başka bir deyişle Necâtî, Âlî'nin nazarında haklı bir üne sahiptir ve Âlî onu üstat olarak kabul etmiştir.

Şiirin tamamı metinler kısmında verilmiştir.

Sonuç

Bu makalede Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi'nde bulunan 1704 nolu Hayretî Divanı nüshası ışığında Hayretî literatürüne yeni bilgiler eklenmiştir. Çalışmada GHB nüshası tanıtılmış, bu nüshanın yayınlanmış olan *Hayretî Divân* isimli çalışmayla şiir hacmi bakımından karşılaştırması yapılmış ve GHB nüshasının içerik dökümü sunulmuştur. Tefeül cümleleri bahsinde

³⁰ Gelibolulu Mustafa Âlî, *a.g.e.*, s. 18.

³¹ Necâtî Bey'in adının geçtiği sayfalar şunlardır: 44, 161, 185, 617, 697, 1403.

³² Gelibolulu Mustafa Âlî, *a.g.e.*, s. 44.

³³ Gelibolulu Mustafa Âlî, *a.g.e.*, s. 44.

tezkirelerde Hayretî'ye dair geçen “*Divan*’ından fal bakılırdı” ibaresi delillendirilmiş, fal bakmak için kullanılan Arapça cümleler transkripsiyon alfabesiyle verilmiş ve Türkçe karşılıklarıyla bir tablo halinde sunulmuştur. Ayrıca son bölümde Hayretî’nin yayınlanmış divanında bulunmayan 1 adet terciibent, 1 adet musammat ve 13 gazelin tam metni verilmiştir. Hayretî’nin yeni tespit ettiğimiz şiirleri arasında yer alan *dëyü dëyü* redifli şiirin (14. şiir) Yunus Emre’nin üslubundan belirgin izler taşıdığı görülmüştür.

“Çeşmî”nin Gelibolulu Âlî’nin şiire başladığı ilk yıllarda kullandığı mahlas olmasından ve şiirlerinde Necâtî Beg’den övgüyle bahsetmesinden hareketle Çeşmî mahlasıyla Necâtî Beg’in “âşnâ” redifli gazeline yapılan tahmisin Gelibolulu Âlî’nin şiiri olduğu tespit edilmiştir.

Bu çalışma ile gerek ülkemizde gerekse yurt dışındaki kütüphanelerde bulunan kültür mirasımızın ortaya çıkarılması ve tespiti noktasında araştırmacıları bekleyen önemli bir hazinenin varlığına, eski Türk edebiyatı alanında metin tespitinin devam ettiğine bir kez daha dikkat çekilmiştir.

Şiir Metinleri

1.

Terci'-Bent

Mef'ülü fā'ilätü mefā'ilü fā'ilün

Muzāri' -- + / - + - + / + - - + / - + -

I

1. Ey server-i selāmet-i din şāh Muştafā
Vey reh-nümā-yı ehl-i yaqīn māh Muştafā

Kim sevmeye seni ki kamu mümkināti halk
Ėtdü maḥabbetünle çün Allāh Muştafā
3. Tođrı varur bulunmaya mülk-i ḥaḳīḳate
Şer'ün gibi cihānda daḥı rāh Muştafā

Nūr-ı şerī'atün kime oldı ise delīl
Zulmetde ḳalup olmaya güm-rāh Muştafā
5. Bir kez işāret etmeñ ile oldı iki şaḳḳ
Engüşt-i mu'cizātun ile māh Muştafā

Zulmetde ḳalmaya aña Ḥaḳ ola reh-nümā
Her kim ki ola şer'üne hem-rāh Muştafā
7. İlmi yaqīn ögrene keşf ola aña rāz
Her dil ki medḥün okuya her gāh Muştafā

Ey şāh-ı dīn ü ḳible-i īmān Muştafā
Ehl-i yaqīne raḥmet-i raḥmān Muştafā

II

1. Ey vāzi'-ı şerī'at-ı sultān Muştafā
V'ey şāfi'-i ḳıyāmet ü ey şāh Muştafā

Mü'min midür şu kim seni cān ile sevmeye
Sen yüzi pāke çünki ḥabībüm dedı Ḥudā

---

1. GHB 140^a.

3. *Levlāke* dēdi ḥaḳḳuḅa ēy nūr-i pāk-i ḥaḳ
 Şānuḅda nāzil oldı hem āyāt-ı t̄ā vü hā
 Ebrūlaruḅa dāl durur nūn u ve'l-ḳalem
 Alnuḅ ruḅuḅ iṣāreti ve'ş-şems ü ve'd-ḍuḅā
5. Ḥvān-ı şefā'atüḅe cihān ḥaḳḳı ser-be-ser
 Muḥtācıdur ḳamusı eger bay eger gedā
 Ḥvān-ı şefā'atüḅi ḳaçan ḥāzır édüben
 İḥsānlar eyleyüp déyesin ümmete şalā
7. Muḥtāc u āc ben daḅı dervīşüḅem senüḅ
 Maḥrūm eylemek beni anda degül revā
 Ėy şāh-ı dīn ü ḳible-i ĩmān Muştafā
 Ehl-i yaḳīne raḥmet-i raḥmān Muştafā

III

1. Ėy mü'min-i muvaḥḥid eyā ḡarḳ-ı baḥr-i zāt
 Nūr-ı Muḥammed ile 'ayān oldı her şıfāt
 Gel Muştafāya cān u gönüldeḅ maḥabbet ét
 Sevmekdür anı mü'mine a'māl-i şāliḥāt
3. Sev Muştafāyı cān ile şer'ine 'āmil ol
 Cehl āteşinden ister iserḅ bulasın necāt
 Gel ḥubb-ı Muştafā ile yu gerdini dilüḅ
 K'anuḅ yüzi şuyına yaradıldı kāyināt
5. Tĩḡ-ı maḥabbetine düşüp cān vèren anuḅ
 Terk eyleyüp fenāyı bulur sermedī ḥayāt
 Şer'ı mu'allimi kimi ta'līm ḳılmasa
 Bu dīn bisātı içre olur ol hemīşe māt
7. Merdāneler içinde muḥanneş degül midür
 Meydān-ı şer' içinde şu kim sürmemiştür at

Ëy şāh-ı dīn ü kıble-i ĩmān Muşţafā
Ehl-i yaķīne rahmet-i Raħmān Muşţafā

IV

1. Êşigi tozı kühl-i sa‘adet degül midür
İki cihānda efser-i devlet degül midür
Cān ile nece sevmeyeyin Muşţafāyı ben
Sultān-ı dīn ü şāh-ı şefā‘at degül midür
3. Kime şefā‘at etse olur nārdan emīn
Maħbūb-ı Hāķķ u genc-i emānet degül midür
Ġaflet şebinden ümmete olmağıçün ħalāş
Şer‘ī delīli nūr-ı hidāyet degül midür
5. Her bir yıķık gönülde kim ola maħabbeti
Ma‘nīde cümleden ol ‘imāret degül midür
Cān ile Muşţafānuñ eşigi gedāsı ol
Bi’llāhi āsitān-ı sa‘adet degül midür
7. Sen Muşţafāyı cān ile her kim ki sevmeye
Merdūd-ı ħāķķ u lāyık-ı la‘net degül midür
Ëy şāh-ı dīn ü kıble-i ĩmān Muşţafā
Ehl-i yaķīne rahmet-i raħmān Muşţafā

V

1. Ser vërmege anuñ yolına server er gerek
Cān oynamağa erde beğāyet hūner gerek
Kim aldamaya uşbu hevā rūbehi ānı
Dīn mīşesinde mü’min olan şīr-i ner gerek
3. Yoldaş eyle kendüñe şer‘-i Muħammedi
Bu dīn yolında sālİK olana ħazer gerek

- Ser-keşlik étme yüz yere ur güneş-teg dilâ
Bâb-ı Hüdâya girmege kıaddi kemer gerek
5. Medh-i resûle çünkü nihâyet bulunmadı
Uzatma **Hayretî** sözi söz muhtaşar gerek
- Cānum fedâ yoluña eyâ şâh-ı enbiyâ
Baña seni gerek seni ne cān ne ser gerek
7. Rûz-ı cezâda uşbu günehkâr-ı ümmete
‘Ayn-ı ‘inâyetiyle hemân bir nazâr gerek
- Ëy şâh-ı dîn ü kıble-i ĩmân Muştafâ
Ehl-i yakîne rahmet-i rahmân Muştafâ

2.

On iki imam övgüsünde yazılmış olan on ikili musammat

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün
Remel - + -- / - + -- / - + -- / - + -

I

Bir saçı ve‘l-leyl ü alnı ve‘d-duhâdur sevdüğüm
Rüşen ol ey dil ki ol bedrû‘d-dücâdur sevdüğüm
Çok şükür Allâha kim şîr-i hudâdur sevdüğüm
Hem Hâsan ibni ‘Aliyyü‘l-murtazâdur sevdüğüm
Hem Hüseyin evvel şehîd-i Kerbelâdur sevdüğüm
Yâhu Zeyne‘l-‘âbidîn ol pîşvâdur sevdüğüm
Hem Muḥammed Bâkır ol nûr u ziyâdur sevdüğüm
Ca‘fer-i şâdık imâm ol reh-nümâdur sevdüğüm
Hem Takî ile Nakî Mûsî Rızâdur sevdüğüm
Hem Hâsan el-‘Askerî ol pür-sehâdur sevdüğüm
Hem Muḥammed Mehdî-i şâhib-livâdur sevdüğüm
Bende-i aḥbâb-ı âlem Muştafâdur sevdüğüm

2.

GHB 33a.

II

Nevverallāhdur muḥammed hem ‘Alīdür mazḥarı
 Ya ‘Alīye kimdür inkār eyleyen gelsün beri
 urretü’l-‘aynı Ḥasan hazretleri ol serveri
 Ben Ḥüseyni sevdüm oldum akerinüñ kemteri
 Daḥı Zeyne’l-‘ābidīn ol kāyinātuñ mihteri
 Hem Muḥammed Bākır oldur zāhirā dīn rehberi
 Tütüyādur eşme Ca‘fer şādıkuñ ḥāk-i deri
 Yā Taķī yāḥod Naķīdür māh u şems-i ḥāveri
 Mūsī-i Kāzım imāmumdur Ḥasan el-‘Askerī
 Hem Muḥammed Mehdīdür kim şıdı sürdi kāfiri
 Dil ‘Alī dōst oldı ben de Ḥayderīyem Hayderī
 Bende-i aḥbāb-ı ālem Muştafādur sevdügüm

III

Levḥ-i maḥfūza yazılmış bu yedi va’d ü va’id
 Kim bular dest-i ḥavāricden çeke zaḥmet şedid
 Kerbelāda ola evlād-ı resūlu’llāh şehid
 Her Muḥarremde gerek ‘āşıklara ḥün-ı cedid
 Tā sa‘ādetle olalar ‘āķıbet ehl-i sa’id
 Anlar iün ğam yemekden yeg durur seng ü ḥadid
 Çünkü aşd etdi nebīnün āline mel‘ün pelid
 Her zamānda söylerem la‘net ‘alā kavmin Yezid
 Ḥasb-i ḥālüm sen bilürsin yā ‘Alīm ü yā Mecid
 Cenneti şāhuñ gönülden eyleme yā rab ba’id
 Sevdügümdür āl-i Aḥmed maķşūdum sen yā Mecid
 Bende-i aḥbāb-ı ālem Muştafādur sevdügüm

IV

Dār-ı dünyānuñ beni şanma ki ğavğāsındayam
 Yā anuñ bir menzil-i me’vā-yı melcāsındayam
 Bu cihānuñ ḥalkınuñ ne ‘ām u ne ḥaşındayam
 Ne bu dehrün bezmi vü ne cām-ı şahbāsındayam

Ne bu çarhuñ künbed-i ʔāk-ı muʿallāsındayam
 Şādmānam ʿālemün dāyim temāşāsındayam
 Hāy bu dīvānelük her dem temennāsındayam
 Qandayam illāki ʿişkuñ mevc-i deryāsındayam
 Lā ilāhuñ her nefes hem fikr-i illāsındayam
 Bu zamānuñ ne emīrinde ne pāşāsındayam
 Sūre-i Raḥmān okurdum şimdi ben Yāsindeyam
 Bende-i aḥbāb-ı ālem Muştafādur sevdüğüm

V

Şāh-ı merdān-ı ʿAlīnün kulu Yam kurbānyam
 Pā-bürehne baş açuq ol şāhumuñ ʿuryānyam
 Şanma bu bāzār-ı dehrün zār u ser-gerdānyam
 Bir gedāyam hem kanāʿat mülkinün sulṭānyam
 Nūs édüp esrār-ı ʿişkuñ ʿālemün ḥayrānyam
 Meskenüm her gece bir tekye anuñ mihmānyam
 Maʿden-i ğamdur bu dil mülk-i belānuñ kānyam
 Fiʿl-ḥaḳīqa ğuşşanuñ ḥālin bilür bāzānyam
 Ėy baña lā-şey dēyen bilseñ ne gevher kānyam
 Ben mevālī-meşrebem münkirlerün düşmanıyam
Ḥayretī gülzār-ı ʿişkuñ bülbül-i nālānyam
 Bende-i āl-i ʿabāyam Muştafādur sevdüğüm

3.

Hicv-i melīḥ

Fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün
Remel - + -- / - + -- / - + -- / - + -

1. Hīzsin her bī-temīz olan koyār olsun saña
 Her g...ne koyduran oğlan ço yār olsun saña
2. Gül gibi medḥümden incindünse bir tūmār hicv
 Çiçeği burnında bir tāze hıyar olsun saña

³. GHB 111^a.

3. Tîğ-i hicvile seni şol denlü mecrūh édeyin
Merhem ü dermān hemān terk-i diyār olsun saña
4. Came-i ‘işmetden uryan olduñ éy bî-‘ār şaķın
Hem-çü düşünāmum dişār ile şî‘ār olsun saña
5. Gel g...ne urayın şol denlü hicvüm kīrini
Sığmayasın bu cihān dārına dar olsun saña
6. Telh-kām olduñ çü bu şīrīn kelāmumdan benüm
Acı söz şimden gerü dāyim nişār olsun saña
7. Şöyle bed-nām édeyin ‘ālemde sen bî-‘arı kim
Zindegānī bir nefes ‘ālemde ‘ār olsun saña
8. Bülbül-i güyā kelāmı çünki te’sīr étmedi
Hem-nişīn u hem-nefes zāğ ile hār olsun saña
9. Medhden hāz étmedünse bir güzel hicv édeyin
Hāyretīden tā ölince yādigār olsun saña

4.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Gönca açılmış gül iken hār olursın ‘āķıbet
Riş-i nāpakün gelür murdār olursın ‘āķıbet
2. La‘l-i nābuñ haste diller derdine tīmāriken
Ëy řabīb-i cān şaķın bīmār olursın ‘āķıbet
3. Dōstum bu ān u bu nāz u bu hūsñ ü bu behā
Zā‘il olur cümleten nāçār olursın ‘āķıbet
4. Sende bu ef‘āl kim vardur erenler cānı-çün
Ortaya düşer zen-i bāzār olursın ‘āķıbet

4.

GHB 110^b.

5.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Ehl-i 'ışkuz eksük olmaz vârdur eglencemüz
Bir kıyâmet serv-i hõş-reftârdur eglencemüz
2. Künc-i halvet şüfinün mescid bucağı 'âbidün
Zâhidün cennet bizüm dîdârdur eglencemüz
3. Gâh olur halk oluruz ki baş açup 'abdâl olup
Hânekâh-ı 'ışkda esrârdur eglencemüz
4. Gâh mescidlerdeyüz gâh savma'a zikrindeyüz
Gâh olur kim hâne-i hammârdur eglencemüz
5. Guşsa vü gamdan halâş olduk bugün ey **Hayretî**
Çünkü 'âlemde hemîn ol yârdur eglencemüz

6.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Ey gönül şabr et cefâ-yı yâre pes n'etmek gerek
Ayda bir kez kâni' ol dîdâra pes n'etmek gerek
2. Âşinâ olsun ço her hâşâke ol dürr-i yetim
Şabr édüp deryâ ol ey bî-çâre pes n'etmek gerek
3. Tâlib-i vaşl isen ey dil çek raķībün cevrini
Genc için şabr eyle zehr-i mâra pes n'etmek gerek
4. Varısa hazzun eger gül şöhetinden ey gönül
Bülbül ol katlan cefâ-yı hâra pes n'etmek gerek
5. Ey gedâ iken veren bir mihr-i 'âlî-şâna dil
Zerre gibi ol yüri âvâre pes n'etmek gerek

⁵. GHB 55^a.

⁶. GHB 139^a

6. Pāre pāre eyle tīġ-ı ŧīve-y-ile sīnemi
Gönlümi aç bāri gel bir pāre pes n'etmek gerek
7. Var yūri terk-i diyār eyle sefer kıl **Ḥayretī**
Yoġ durur ŧabr u qarāra çāre pes n'etmek gerek

7.

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün
Hezec + --- / + --- / + --- / + ---

1. Meded kıl ēy ŧabā peyki ḥaber vēr baṅa yārumdan
Nedir aḥvāli n'eyler ki ḥaber vēr baṅa yārumdan
2. 'Aceb n'eyler nedür cānı o yerde n'oldı aḥvāli
Kerem kıl gel ço ihmāli ḥaber vēr baṅa yārumdan
3. Meded var gör Memi n'eyler kim olmuŧ hem-demi n'eyler
Nic'oldu 'ālemi n'eyler ḥaber vēr baṅa yārumdan
4. Kimiki ŧimdi yoldāŧı kimünle ḥōŧiki baŧı
Bile yanınca mı nāŧī ḥaber vēr baṅa yārumdan
5. Yitürdi **Ḥayretī** yāri gice gündüz ider zāri
Bu yirlerde midür bāri ḥaber vēr baṅa yārumdan

8.

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün
Hezec + --- / + --- / + --- / + ---

1. ŧanma ŧāfi kalb ola ḳullāb olan ḳallāŧı sen
Yā hüner-mend ola ēy dil gördüğün evbāŧı sen
2. Ḳābiliyyet yoġ durur ŧānında her bir gevherin
ŧanma kim lā'l ola vü yāḳūt ola her ḫaŧı sen

⁷. GHB 110^a.

⁸. GHB 110^b. Bu ŧiirde mahlas beyti mevcut deġildir.

3. Hāşılun yeldür kamu sūduñ ziyāndur cümleten
Ëy hasūd-ı bed-likā biñ taşa [dög] başunı sen
4. Ëy muqallid bilmiş ol kâh-ı ma‘arifden ırāk
Cehl bir künc-i belā olmuş durur ferrāşı sen
5. Bulımazsın dürr-i ebhār-ı ma‘arifden eşer
Baħr idersen de bu şahrā-yı talebde yaşı sen
6. Ma‘rifet bābın şorarsın kim der-i üstāddur
Bezm-i erbāb-ı hünerden taşrasın ëy nāşı sen
7. Bu ma‘arif gülşeninde gül dérenler ayırdu
Geh diken kes küh-ı miñnetde gehi taş taşı sen
8. Aş yerersin şır-i māder gibi kanun içmege
Ehl-i dillerden görürsen kıanda bir qardaşı sen
9. Anladursın gerçi nā-kābil benī ādemde līk
Yine sensin kābilun bu ‘arşada yoldaşı sen

9.

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün
Remel - + -- / - + -- / - + -- / - + --

1. Ey şabā ben ‘aşıkun dildāra zārın déyesin
Düşeli ışkuña aldurmuş qarārın déyesin
2. Yā gelüp şorar ise ben gedā aħvālini
Dil-rübāyā yolına terk étđi vārın déyesin
3. Bir ‘aceb dīvānedür kim meyli dünyāya degül
On sekiz bin ‘āleme vërmez niğārın déyesin
4. Sen gülüp ağyār ile oynarsın ol derd-mend
Ġam u Ġuşsa ile geçürür rüzigārın déyesin
5. **Hayretī**-āvāreyi kim hānümānın terk éder
Ārzü étmiş durur ğurbet diyārın déyesin

⁹. GHB 89^b.

10.

Fā'ilatün fā'ilatün fā'ilatün fā'ilün
Remel - + -- / - + -- / - + -- / - + -

1. Müdde'iler görüben maḥrūm ola dīdārdan
Göz göre ayırdılar ben 'āşığı sen yārdan
2. Hāḫ te'ālānuḡ ḫuzūr[urda] durup maḥşer günü
Yaḫamı yırtam şikāyet eyleyem aḡyārdan
3. Baş açup yüz ura[yu]m yüz bin niyāz idem ḫāḫa
Tā ki dādum alivēresin şeker-güftārdan
4. Bunda ḫalmaz zāhir ola rüz-ı [maḥşerde] kıyām
Aşşı olmaya şehā evvel aḡa inkārdan
5. **Ḥayretinün** bu durur her dem niyāzı ḫālīḫa
Rüz-ı maḥşer bāri dūr ētmeye sen dildārdan

11.

Mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün
Hezec + --- / + --- / + ---

1. Yine ey mürde cismüm cān görindi
Devāsuz derdüḡe dermān görindi
2. Ḥalāş olam gibi ḡam zūlmetinden
Ki yine pertev-i Raḫmān görindi
3. Çün ol gencine-i taḫḫīḫa irdüm
Bu 'ālem baḡa bir vīrān görindi
4. Çü ḫaḫdum boynuma zencir-i 'ışığı
Vücūdum baḡa bir zindān görindi
5. Yine ḫışm ile miskīn **Ḥayretīye**
Bugün ol ḫāzret-i sulḫān görindi

¹⁰. GHB 89^b.

¹¹. GHB 156^b.

12.

Fā'ilatün fā'ilatün fā'ilatün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Şayd eder ol gözleri ahūyı bir kāfir gidi
Bir yüzi qara köpek bir aqçası vāfir gidi
2. Hāşılı gün-bāzlık fennini taḥşil eylemiş
Bende inşāf eyledüm keydi 'aceb māhir gidi
3. Böyle bir vuşlata nā'il olmuş aşlā görmedüm
Ey dirīgā vay bu ṭonuz qoca vay tevķir gidi
4. Gel ferāgat kıl yiter dünyāyı dil-gir eyledün
Bildügi şeytān 'ilmi hey gidi hınzır gidi
5. Baña kimdür dēyü ibrām eyleme ey **Hayretī**
Adını bilmek hemān lāzımmuş ha bir gidi

13.

Hicv-i melih

Mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün
Hezec + - - - / + - - - / + - -
mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün

1. Gerekdür ya Mesihī ya Hayālī
Bize oquya şi'r-i pür-hayālī
2. Halilüm poḥ yeme işün degüldür
Ġazel dērsin velī yoq dad u āli
3. Geyürürsin egerçi şi're hil'at
Velikin bir neçe yerde yamalı
4. Şovuş ahen mi dögmekdür şanursın
Kemāl ü ma'rifet sen a zavallı

¹². GHB 111a.

¹³. GHB 112b.

5. Şakalunđan utan yüz karasıdur
Saņa düşmez kazı bu kı̄l ü kı̄ali
6. İñende lezzeti yokđur bilürsin
Bir ulu kişi olsa lâ'übālī
7. Dügünde beyt okursın dā'imā sen
Neyiki ehl-i beytün evde ħālī
8. Okursın cem' olup mecmū'a gerçi
Cemā'at cem' olur ellerle ħālī
9. Dügünde sen okı naķş u terāne
Ĥorendün ħānede yelli yelālī
10. Senünle yine bākīmüz girüdüř
Eger ĥoş görmez isen bu maķālī
11. Olupdur oğlan oyuncađı eř'ār
Bunun da **Ĥayretī** bitdi saķalı

14.

Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

Recez --+-/--+-/--+-/--+-

1. Düşdüř ġariplik ėllere āh n'ėdeyin dėyü dėyü
Ĥalmıřlara senden meded řāh n'ėdeyin dėyü dėyü
2. Taşkın řu gibi çağlayu ġöñlümi ĥaķķa bağlayu
Ĥaldum meded ġāh ađlayu ġāh n'ėdeyin dėyü dėyü
3. Bilmem [ki dėdüġüm] sözi [seçmem ġecedem] ġündüzi
Dolındı ġözden ol yüzi māh n'ėdeyin dėyü dėyü
4. Meded hey allāhum meded sed eyledi yoluma sed
Bağlandı ġaldı mı ėded āh n'ėdeyin dėyü dėyü
5. **Ĥayretī** ĥaķķadur yönüm ġöklere ėriřdi ünüm
[Ėrdi ecel] ġeçdi ġünüm āh n'ėdeyin dėyü dėyü

14.

GHB 108^a.

15.

Hece vezni (8+8)

1. Gel [ey] gönül [sen] ğam yeme Allāh kerīmdür kerīmdür
Yā nec'olur hālüm deme Allāh kerīmdür kerīmdür
2. Yār uğratdı beni derde ol imiş yazılan serde
Boyun egmezüz nāmerde Allāh kerīmdür kerīmdür
3. Şular gibi taşduñ ise qarlu tağlar aşduñ ise
Ġurbetlige düşdüñ ise Allāh kerīmdür kerīmdür
4. Dāyim issi bilür işi her yokuşın var inişi
Gider dilden bu teşvīşi Allāh kerīmdür kerīmdür
5. Ėy **Hayretī** dañı devrān dil mülkini kılar vīrān
Her yigidin kaydın gören Allāh kerīmdür kerīmdür

Tahmis-i Çeşmī be Gazel-i Necātī*Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün**Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -*

I

‘Işık zāhid cāhil-i nādāna olmaz āşnā
Hem-nişīn-i ‘ışık olan yārāna olmaz āşnā
‘Āşık olan şoħbet ü seyrāna olmaz āşnā
Var iken cānāne gönülüm cāna olmaz āşnā
Şem‘i koyup ğayr ile pervāne olmaz āşnā

II

Gönlümi bī-şabr u sāmān eyleyen cānāndur
Fāş eder derd-i derūnum nāle vü efğāndur
Başumun tōbıyla yāruñ kāk'üli çevgāndur
Cānı yüreklendüren sīnemdeki peykāndur
Ķalbi āhen olmayan meydāne olmaz āşnā

III

Bend-i kūyuñdan aşmaz ‘āşık-ı şeydā olan
 Nāşihun aşlā kelāmın dinlemez kendin bilen
 Bilmeyüp hālüm benüm giryem görüp pend eyleyen
 Hey baña ağlamağ ile başa çıgmazsın deyen
 Gözi yerñmeyen kişi ummāña olmaz āšnā

IV

Āteş-i şevk ile çeşm-i nā-tüvānum oldu kül
 Hem-demüm bezm-i belāda ğam sirişk-i dīde mül
 Baña meyl étmez dil-i şeydā dedüm ÷urma üzül
 Bakmadı benden yaña sen cāna uyaldan gönül
 İki gün bir kişiye dīvāne olmaz āšnā

V

Bu cihānuñ **Çeşmiyā** yok iltifātı bilmiş ol
 Dünyeden bulur vefā uman vefātı bilmiş ol
 Kimsenün kimseye yoğdur iltifātı bilmiş ol
 Kısmet-i rüz-ı ezeldür ey **Necātī** bilmiş ol
 Āšnā bīgāne vü bī-kār olmaz āšnā

KAYNAKÇA

- ÇAVUŞOĞLU, Mehmet, "Hayretî'nin Belgrad Şehrengizi", *Güney Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi (İÜEF Yayını)*, S. 2-3 (1974), s. 325-56.
- , "Hayretî'nin Yenice Şehrengizi", *Güney Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi (İÜEF Yayını)*, S. 4-5 (1976), s. 81-100.
- EKİNCİ, Ramazan, "Osmanlı Kültür Merkezlerinden Vardar Yenicesi Ve Tezkirelere Göre Vardar Yenicesi Şairleri", *Journal of Turkish Studies*, C. Volume 7 Issue 4-II, S. 7 (2012), s. 1663-79, doi:10.7827/TurkishStudies.4123.
- EŞGÜNOĞLU, Nazife, *Hayretî'nin Mesnevîleri İnceleme Metin*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı, Ankara 2005.
- Gelibolulu Mustafa Âlî, *Gelibolulu Mustafa Âlî Dîvânı*, Haz. İ. Hakkı Aksoyak, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara 2018.
- , *Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı*, Haz. Mustafa İsen, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 1994.
- Hayretî, *Dîvan: Tenkitli Basım*, Haz. Dr. Mehmed Çavuşoğlu & M. Ali Tanyeri, İÜEF, İstanbul 1981.
- (N3) *Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz A 4498*, t.y.: Milli Kütüphane-Ankara, 06 Mil Yz A 4498.
- (N16) *Galata Mevlevihanesi Türkçe Yazmaları 150*, t.y.
- Necâtî Bey, *Necâtî Bey Dîvânı*, Haz. Ozan Yılmaz, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 2015.
- Şeyhî Mehmet Efendi, *Vekâyi'ul-Fuzalâ; Şeyhî'nin Şâkâ'ik Zeyli*, 4 cilt, Haz. Ramazan İkinci, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2018.
- TATCI, Mustafa, "Hayretî", *TDV İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları 1998, C. 17, s. 61-62, <https://islamansiklopedisi.org.tr/hayreti>. (Erişim tarihi:05/05/2021)
- TUMAN, Mehmet Nâil, *Tuhfe-i Nâil: Divân Şâirlerinin Muhtasar Biyografileri*, 2 cilt, Haz. Cemal Kurnaz, Mustafa Tatcı, Bizim Büro Yayınları, Ankara 2001.

“CONTRIBUTIONS TO LITERATURE FROM THE COPY OF HAYRETI’S DIVAN
NUMBERED 1704 IN GAZI HÜSREV BEY LIBRARY”

Abstract

One of the research topics in the field of Divan literature is to evaluate the available copies of the works of the poets and to evaluate to the information about the life and literary personality of the poets based on the texts in these copies. Divans have an important place among the Turkish manuscripts in Turkey and foreign countries’ libraries. Today, apart from the works taken place in the library catalogues, the number of works that have not yet been registered or that have not been evaluated by the researchers even if they are registered is not low. In this article, one of the Divan poets of 16th century Hayreti’s Divan manuscript registered in Sarajevo Gazi Hüsrev Bey Library Turkish Manuscripts number 1704, which has not been the subject of any research before, will be emphasized. After a brief consideration about Hayretî and his works, the contributions of the mentioned copy to Hayretî’s biography and poems will be revealed and the The Tahmis that the poet named Çeşmi has made for a ghazel of Necati Bey will be introduced. At the end of the article, the texts of Hayretî’s new determined poems will be included.

Keywords

Hayretî, divan, Gazi Husrev Bey Library, ghazel, Necati, Çeşmi.